

Ekoturism i Vildmarksriket, Leksand, Mora och Vansbro

Förstudie

Anders Ståhl

Brittiska turister på vargspårning i Vildmarksriket vintern 2011. Foto: Anders Ståhl

Denna naturvårdssatsning har medfinansierats genom statsbidrag förmedlade av Länsstyrelsen Dalarna

LEKSANDS
KOMMUN

MORA

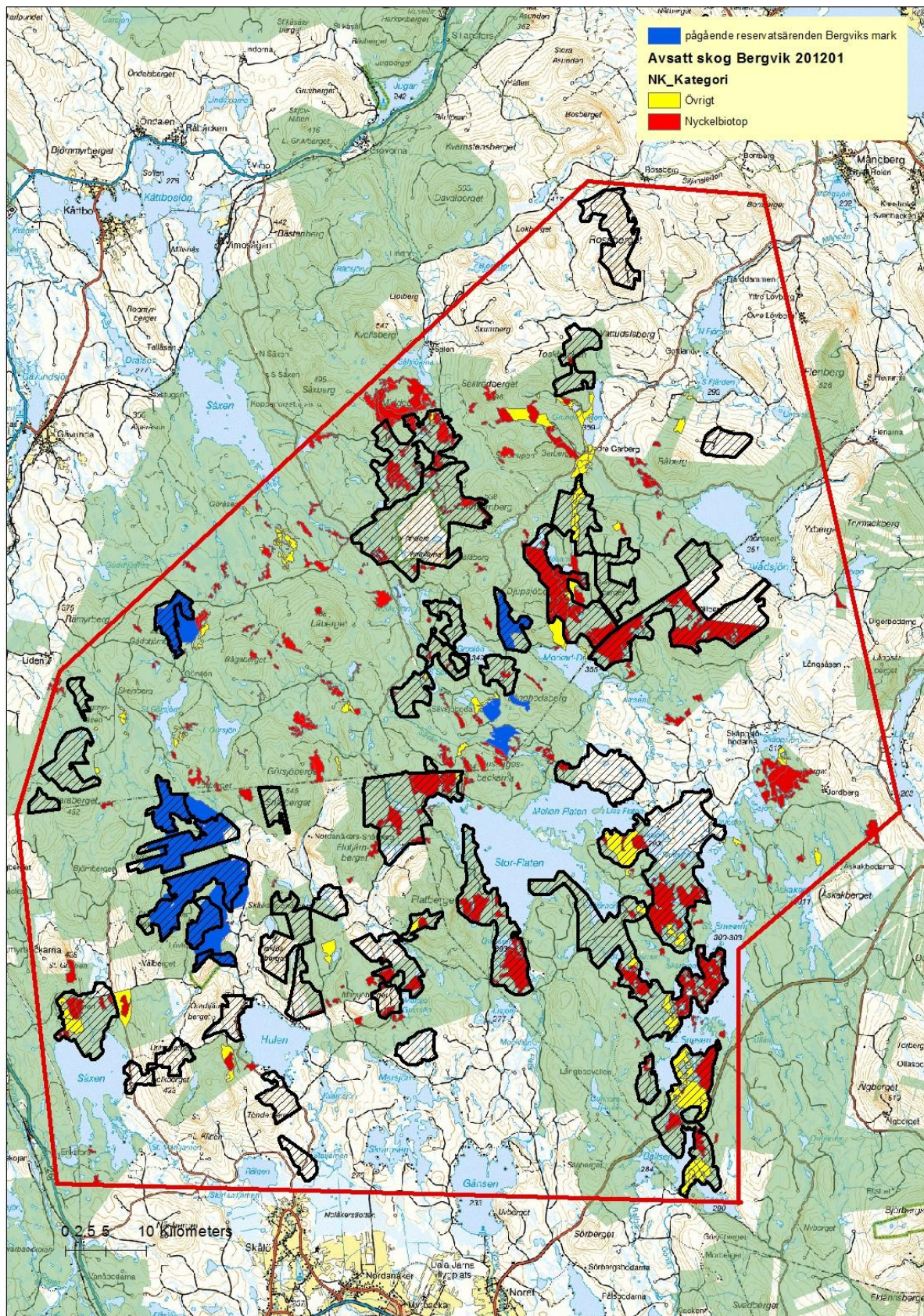
Vansbro
kommun

Sammanfattning

Vildmarksriket, där Leksand-, Vansbro- och Mora kommuner möts, är ett för Mellansverige stycke unik 'råvaruplats' för naturupplevelser. Här finns en reell möjlighet att utveckla lokal besöksnäring, och syftet med denna förstudie är att belysa möjligheterna att förädla området till ett riktigt bra, långsiktigt hållbart och lönsamt område för natur- och ekoturism.

Men, med en industri som snabbt tuggar i sig skogen, är det också i sista sekunden som frågan lyfts och ett helt omvälvande vägval måste snabbt göras för att säkerställa att Vildmarksriket i framtiden skall kunna användas som upplevelseplats, artbank och intäktsskapare genom ekoturism. Åtgärder kan fortfarande göras för att ställa om från enbart virkesproduktion, kalavverkning och landskapsförgörning till något mycket mer långsiktigt hållbart och miljövänligt.

Framtiden i vildmarksriket borde heta *ekoturism!*

Vildmarksriket

Förord

Den här förstudien ger en kortare introduktion till Vildmarksriket, dess möjligheter, hot och nuvarande status ur en turistisk synvinkel. Den som önskar fördjupa sig i områdets naturkaraktär kan med fördel läsa rapporten '*Vildmarksriket – Skyddsvärda naturskogar i gränstrakterna av Mora, Vansbro, Leksand*' av Sebastian Kirppu och Bengt Oldhammer (2010).

Jag vill rikta ett stort tack till de som beställt denna rapport; kommunekologerna i Leksand, Vansbro och Mora kommuner, Åsa Rydell, Tomas Isaksson och Olle Bylander.

Leksand November 2013

Anders Ståhl

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	2
KARTA.....	3
FÖRORD.....	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
INLEDNING.....	6-7
VISIONEN OM VILDMARKSRIKET	8
TURISTISK RÅVARA.....	8
De fyra stora	8-9
Andra större djurarter	8
Fåglar	9
Gammelskogen	9
Svamp och bär	9-10
Botanik.....	10
Insekter	10
Vatten	10
Bergstoppar	10
Årstider	10-11
Snö och vinter	11
Tystnad och lugn.....	11
Natten	11
Norrskén	11
Stjärnhimlen	11
Överlevnad och friluftsteknik	11-12
Cykel.....	11
Vandring.....	11
Fotografering	12
Fäbodan och kulturlämningar	12
Kombinationsupplevelser	12-13
TURISTISK SERVICE	13
TURISTISK INFRASTRUKTUR	13-15
Karta.....	14
Exempelbilder.....	15
MARKNADSFÖRING OCH IMAGESKAPARE	16
FRAMTIDA AKTÖRER	16-17
SLUTORD.....	17

Inledning

Naturen som besöks- och upplevelsemål är ingen ny företeelse; människan har i alla tider varit i rörelse och också skildrat sina upplevelser av okända marker, människor och djur. Måhända hade man från början andra avsikter med sina förflyttningar än att avnjuta landskapsscenerier, inte minst våra egna tidiga resenärer vikingarna.

Från 1700-talet finns välkända reseskildringar från exotiska länder dit främst europeiska upptäcktsresanden (Samuel Johnson, James Boswell, Linné, Sparrman mfl) for i syfte att inte bara leta ädelstenar, guld och andra rikedomar utan för att uppleva den lokala naturen och kulturen, och att utbilda sin samtid. Åtskilliga arter var säkert skrämmande och mer eller mindre sanna historier beskrev omvärldens märkliga växt- och djurliv.

Sedan dess har rese möjligheterna för en liten exklusiv grupp människor utökats till att många fler vill och kan resa. Från den välkända chartern till dagens skraddarsydd upplevelse utifrån var och ens längtan till något annat bortom horisonten.

Naturupplevelser är en stor reseanledning i dagens resande och *naturturism*, *ekoturism*, *upplevelseturism* är ett kärt barn med många namn, som allt fler lägger mer och mer tid och pengar på. Turismbranschen växer så det knakar och naturturism är inget undantag!

Svensk naturturism är i sin linda men anses ha en mycket stor potential då vi fortfarande besitter stora ytor ödemark och har många av de arter som är eftertraktade på den internationella marknaden. Skandinavisk natur och kultur upplevs exotisk och det finns ett inslag av "*Europes best kept secret*" vilket lockar till upptäckter. Här finns en stor affärsmöjlighet för duktiga och drivna entreprenörer!

För inhemsk naturturism är förhållandet lite mer komplicerat; svensken är van att på egen hand (och gärna gratis) uppleva sitt land, använder guider bara om man måste, och kanske nöjer sig med att ta en promenad i närmsta skogsdunge med hunden. Gemene man kommer längre och längre ifrån skogen som plats, och känslan är att det sker en uppdelning åt två håll: människor som knappt besöker skogen alls och de som söker extrema naturupplevelser. Bärplockande tex, som var en så vanlig företeelse för någon generation sedan, är idag ovanligt bland den yngre generationen. Med bärplockandet kom övriga naturupplevelser och naturkänslan på köpet. Att handla syltburken på ICA ger ingen naturkunskap!

Svensken reser mycket och betalar gärna för guider och upplevelser, så länge det sker utomlands. Men, med ett bra framtida utbud av upplevelser i svensk natur borde det gå att locka fler till att stanna hemma, och att därigenom kunna bygga upp fina ekoturismföretag baserade även på inhemska gäster. Men det kräver kvalitet, hög servicenivå och unika upplevelser, också om man erbjuder korta turer snarare än expeditioner. Ingen vill betala två gånger för något hafsvverk som man kunde gjort själv.

Sverige är utomlands relativt okänt och representerar en ganska diffus bild som resmål, men är förknippat med saker som demokrati, säkerhet, miljöengagemang, populärmusik och vissa stora varumärken som IKEA, Volvo och Absolut vodka. Samt Stockholm och älgar!

Och en spännande kombinationsresa av stad och natur är fullt möjlig eftersom de flesta utländska besökare anländer till Stockholm för ev vidare transport ut i landet.

Dalarna har med sin relativa närhet (3-4 tim med bil/tåg) till huvudstaden goda möjligheter att locka turister. Här finns ett exotiskt landskap med ett innehåll av natur och kultur som på få platser i vårt land. *Siljansbygden, Falu gruva* och *fjällen* är sedan länge inarbetade destinationer för både svenska och utländska gäster. Efter våra tre storstäder lockar Siljansbygden flest besökare, ja, fler än Öland och Gotland tillsammans!

Potentialen är alltså stor; här finns redan en fungerande infrastruktur, boendeanläggningar i alla klasser, matställen, symbolik, exotism och inte minst natur och kultur, dvs *turistisk råvara*. Vi saknar däremot i stort sett den sista pusselbiten *turismarrangörer, guider* och deras produkter inom området naturturism. Detta faktum är det som gör att en väntande marknad ännu inte mer än nosat på området.

Man brukar prata om WHOP's (Wealthy Healthy Older People), DINKS (Double Income No Kids) och Singlar som tre viktiga generella målgrupper att arbeta mot, och detta gäller säkert även för VR's framtida besökare.

Det stora fysiska hotet mot den naturturistiska råvaran *skogen*, med sina invånare, är de avverkningar som ständigt pågår, runtom i landet och inte minst i Dalarna och Vildmarksriket. Konflikten mellan att de som vill spara eller hugga skogen är djup!

Nygamla sätt att bruka skogen börjar dock få uppmärksamhet; alltså att avverkningen sker mer skonsamt genom att man plockhugger ut lämpliga träd och låter andra stå kvar. Man har kakan kvar medan man äter och på det viset skonar man på bästa sätt upplevelsevärdet och skogskänslan, samtidigt som arterna har lättare att klara sig.

Vindkraftverken som redan finns i VR (Säliträdberget) är ett klart störande inslag i det i övrigt tysta och öde VR. Ljudet från snurrorna hörs långt utanför närområdet och ger en märklig ljudkuliss som påminner om jettflyg uppe i luften, men konstant vinande. Fler snurror i VR vore förödande för ödemarkskänslan och möjligheten att uppleva tystnad i skogen.

Ett par av ekoturismens hörnstenar är att verka för god naturvård och att lokalbefolkningen får del av ekonomin som skapas genom näringen. Här finns ett behov att tydliggöra att det lokalt går att tjäna pengar på att skogar, fåglar och rovdjur finns kvar.

I en förlängning kan man hoppas att någon av de tre inblandade kommunerna ser möjligheten att erbjuda en lokal utbildning med inriktning mot turismentreprenörskap i naturen. Med de förutsättningar som redan finns i området borde en sådan utbildning kunna skynda på utvecklingen markant.

Det skulle kunna vara en KY-utbildning och innehålla ämnen som naturkunskap, företagsekonomi, marknadsföring, guidelära, omvärldsanalys, friluftsteknik, friluftssäkerhet osv. Entreprenörskolan i Leksand kan vara en lämplig utbildningsplattform i och med att de redan utbildar i flera av dessa ämnen.

Målet skulle vara att rekrytera så många lokala elever som möjligt i syfte att få dem att stanna kvar i bygden som ekoturismarrangörer.

Tiden att lyckas behålla potentialen är knapp, och åtgärder är absolut akuta. Ett totalt avverkningsstopp inom VR yttergränser är önskvärt medan frågan utreds. Under tiden "marinerar" områdets natur och förbättras för varje dag. Om det lämnas orört vill säga.

Med kombinationen av god naturvård – lokala turismentreprenörer – gynnande av den lokala ekonomin – stora upplevelser – nöjda gäster; har man i högsta grad uppnått landsbygdsutveckling värd namnet!

Visionen om Vildmarksriket som turismdestination

Utan en gemensam vision för VR utveckling kommer det bli svårt att nå framgång. Man måste samlas runt en målbild om hur VR skall se ut om 5, 10 och 50 år. En grundstruktur i hur arbetet skall gå till måste utformas och kan innehålla:

- Vision (etablera VR som en toppklassdestination)
- Mission (etablera en stark marknadsposition)
- Mål (möta en efterfrågan genom att skapa nya kvalitetsprodukter)
- Utveckla (utveckla varumärket, infrastruktur, service, produkter)
- Fokusera (omvärldsanalysera, produktutveckla, säljkontakter, medierelationer)
- Förvalta (sköta infrastrukturen)

Kan man redan från början få med sig lokalpolitikerna i denna vision kommer arbetet definitivt underlättas, då det är de som skall fatta grundläggande investeringsbeslut för tex infrastruktur och förvaltning.

Turistisk råvara

Vildmarksrikets turistiska och sociala värden är flerskiktade men en av de största reseanledningarna till området är att det finns unikt många och jämförelsevis stora, artrika och upplevelserika gammelskogsområden kvar inom en begränsad yta och det är samtidigt den stora möjligheten med området. *Varje* kalavverkat skogsområde minskar VR:s stora potential som (förutom artbank) turismdestination!

Genom att kalavverka *tillför* man inga upplevelsevärden, däremot *minskar* man dem i samma takt genom att förfula landskapsbilden, förvandla den till ett område vilket som helst, och man tappar helt säkert en annan stor reseanledning; artrikedomen.

Kombinationen av exotiska arter i fantastisk miljö är oslagbar och i VR finns den ännu.

Vad gäller exakta platser var arterna finns, så varierar det självklart beroende på om det är växter eller djur, och hur revir- eller hemområdeshävdande de är. Vissa sällsynta växter finns endast på någon enstaka lokal, medan tex vargar rör sig över hela VR med angränsande områden. För mer information angående värdefulla skogsområden och växtplatser hänvisas till rapporten *'Vildmarksriket – Skyddsvärda naturskogar i gränstrakterna av Mora, Vansbro, Leksand'* (2010). Generellt så hittas många av de sällsynta växtarterna och fåglarna i gammelskogen och våtmarkerna, medan de större djurarterna är mindre knutna till enbart dessa biotoper.

De fyra stora

Stora rovdjur har en stark dragningskraft på människor; de symboliserar vildmark, styrka, farlighet och mystik som inga andra djur, vare sig det handlar om tigrar, lejon, isbjörnar eller vargar. Att någon gång i sitt liv få möjlighet att se ett rovdjur är för många en dröm, och den drömmen kan man realisera genom att åka på en arrangerad rovdjursresa till speciella områden med speciella förutsättningar, runt om i världen, men ännu bara i liten omfattning i

Sverige. Exklusivt, dyrt och mycket inkomstbringande för de som ordnar gömslen och turer, men också just därför fungerar dessa resor som ett indirekt skydd mot dessa djur; en levande bergsgorilla inbringar mycket mer, och löpande, än en som dödas.

I Vildmarksriket (VR) huserar de 4 stora: Björn, varg, lo och järv, och de skulle rätt paketerat och marknadsfört kunna vara det stora dragplåstret i VR, förutom själva gammelskogen.

Undertecknad har under några år i samarbete med bla Englands största naturresebyrå 'Naturetrek', arrangerat vargspårningsturer i VR med mycket lyckat resultat. Träffsäkerheten på vargspår och revirmarkeringar har alltid varit 100% och under spårningarna har mycket annat också setts; hackspettar, ugglor, mesar och skogshöns mm. Vargen har agerat spetsprodukt men bredden i slutprodukten är större än så.

Intresse finns nu från svenska arrangörer att bygga gömslen för björn och örnskådning, något som skulle kunna sätta VR ordentligt på kartan och innebära ett genombrott på den internationella marknaden, inte minst.

Andra större djurarter

Naturligtvis tilldrar sig andra djurarter också intresse, såsom älg, bäver och utter. Dessa arter lämpar sig väl för safaris, spårningar och fotoexpeditioner. Älgens påverkan på skogen och interaktion med rovdjur är ämnen som fascinerar, och i VR kan studeras på första parkett. Att följa utterns kanande spårlöpa är alltid roande, likaså att lurpassa med kameran vid bäverns hydda i den ljusa sommarnatten.

Fåglar

Fåglar är en oerhört stor reseanledning för naturskådare och via dem får resenärerna se områden som man normalt annars inte når.

I VR finns ett spännande fågelliv med arter knutna till gammelskog; lavskrika, tjäder, orre, järpe, korsnäbbar, mesar, hackspettar, ugglor och rovfåglar som kungsörn och duvhök.

Den europeiske fågelskådare som inte vill se tretåig hackspett i sin naturliga miljö finns inte! Med de arter som VR håller är potentialen mycket stor; en stjärnklar februarinatt med ropande slag- och lappugglor, ylande vargar och korvgrillning är i klass med vilken tigernatt som helst.

Gammelskogen

Riktig gammelskog har ett högt upplevelsevärde, vare sig det är vid ekvatorn eller på taigan. De gamla träden, mossor, lavar, tickor, stenbumlingar och stubbar skapar en stämning som slår an djupt i människosjälen. Olika tider på året och dygnet, i olika väder, skapar helt olika scenarier även om man befinner sig på samma plats gång på gång.

Skogsvandringar blir stora upplevelser, särskilt om man har en guide som leder gruppen till särskilt spännande platser, och som under vandringen visar på och lär deltagarna om djur och växter. Vetskapen att man kan vandra genom gamla skogar och att de är hem för hotade arter är en möjlighet för entreprenörer som nödvändigtvis inte behöver vara inriktade på djur och växter, utan på vandringen i sig.

Här kan utveckling av leder genom VR generera intäkter även genom de som vandrar utan guide eftersom de behöver kartor, mat och ev annan service.

Svamp och bär

Mot sensommar och höst kan matlagingsinslaget i friluftslivet bli extra påtagligt genom att man själv kan skörda råvaror i form av svamp och bär, bära dem genom skogen och antingen lämna dem till hotellets kock eller tillaga själv under bar himmel, vid lägerelden. Hur spännande är inte det för en Londonbo!

Botanik

Vackra och rara växtarter har i alla tider lockat människor och i VR kan man fördjupa sig i de arter som är knutna till den riktigt gamla skogen. Man får leta under stockar och på torrakor och med en kunnig ciceron fördjupas skogsupplevelsen markant, när man plötsligt förstår att det finns så mycket mer därute än det helt uppenbara. Lunglav och rosenticka blir till pengar när de får sitta kvar på sina värdar och studeras av grupper på fotlig genomresa.

Insekter

En nyare trend i naturresevärlden är insektsresor; alltså spaning efter trollsländor, fjärilar, bärfisar och andra kryp. Man "samlar" genom att skåda, inte genom att döda och lägga i lådor. Egentligen är det bara fantasin som sätter gränser på vad turister kommer att söka i framtiden.

Vatten

Sjöar och vattendrag lockar till kanotturer, fiske, bad och vila. I VR finns ett antal vattendrag där man med fördel kan iordningställa rastplatser med möjlighet att stanna ett tag. Att lägga i kanoter skall vara enkelt och säkert och genom att hänvisa till särskilda platser underlättar det för alla parter. Dessa plaster ska även kunna användas för räddningsuppdrag på vatten.

Bergstoppar

Människan har en naturlig drift att sträva mot höjder, både abstrakta och mer konkreta, som tex Fjällbergets topp. Att se toppen på avstånd, mödosamt vandra upp och sedan njuta av utsikt, fika och uråldrig toppskog är mänsklig en aktivitet lika gammalt som berget självt, här eller i Himalaya, människan skall upp!

I VR finns en mängd fina berg och toppar, lämpliga att bestiga. På avstånd utgör de många höjderna en fantastisk fond och skönhetsupplevelse, speciellt de som ännu inte har en av hyggen upphackad profil.

Årstider

Det går att erbjuda naturupplevelser över hela året vilket inte många andra turistiska aktiviteter på våra breddgrader kan skryta med, oftast är man säsongsb beroende. Möjligen är svensk november för kärv med kyla, väta och snöblask. Å andra sidan finns det människor som söker tuffa utmaningar; överlevnadsutbildning i VR kunde säkert bli minnesrikt!

Men framför allt ger årstidsvariationen stora möjligheter att utveckla en palett av fina turer och ger möjlighet till intäkter året runt.

En generell uppställning:

- Januari: spårning, vinterfåglar, örnar, snösäkert, norrsken, stjärnor,
- Februari: spårning, vinterfåglar, örnar, (ugglor), hackspettar, snösäkert, längre dagar

- Mars: spårning, örnar, björnar kan lämna idet, hackspettar, ugglor, orrspel
- April: (spårning), björnen lämnar idet, hackspettar, vårfåglar, orrspel, tjäderspel, vandring
- Maj: vårfåglar, vandring
- Juni: (fåglar), björnskådning, älgafari, bäversafari, kultur, midsommar, festivaler, sommarnatten
- Juli: björnskådning, älgafari, bäversafari, kultur, festivaler, arrangemang, sommarnatten
- Augusti: vandring, bärplockning, (fåglar)
- September: vandring, svamp, bär, färger
- Oktober: vandring, svamp, färger
- November: (snö) spårning
- December: snö, spårning, vinterfåglar, jul

Snö och vinter

VR är snösäkert vilket skapar möjligheter att sälja vinterupplevelser till människor som drömmer om ett vinteräventyr. Med snöskor på fötterna kan nästan vem som helst ta sig fram även i djup snö. Skidor i terrängen är svårare att lära sig och behärska som vuxen men alla kan pröva på, vilket ofelbart lockar fram skratt och lek! Snö, kyla och frusna sjöar är en stor upplevelse för den som inte varit med om det förr och bland det mest exotiska vi kan erbjuda besökare från snöfattiga länder.

Tystnad och lugn

För stressade storstadsbor är kontrasten mellan stadens brus och naturens tystnad och lugn påtaglig och är i sig en reseanledning; att "komma bort" innebär egentligen att byta miljö, gärna till den totala motsatsen mot vardagslivets mödor och stress. I VR finns tystnad och lugn i överflöd och kan naturligtvis paketeras och säljas!

Natten

Den nordiska natten har väldiga kvalitéer, och beroende på när på året man åker ut så är upplevelsen olika; ljus midsommar eller mörk midvinter är varandras motsats men båda ger minnen för livet. Natliga turer är spännande och minnesvärda, ofta efterfrågade och kan relativt enkelt genomföras.

Norrskan

Ett av de mest eftersökta naturfenomenen är norrsken. Mytomspunnet, lite skrämmande men framförallt oerhört vackert lockar norrskenet människor mot nordliga länder, däribland Sverige. Kombinationer med naturupplevelser dag- och natt, med norrsken som pricken över i:et, är obetalbara.

Stjärnhimlen

Upplevelsen av en kall och stjärnklar natt i VR är stark. Det finns inget ströljus som stör och åker man in i kärnområdet så är man högst troligt ensam i mörkret. I övriga Europa finns få platser där man ostört kan se stjärnorna.

I kombination med ropande ugglor, ylande vargar, norrsken och en i övrigt knäpptyst midvinterskog är det en mycket stor upplevelse, även för en nordbo.

Överlevnad och friluftsteknik

En kategori människor söker sig ut i naturen mer för själva friluftslivet och för att lära sig överleva under enklare förhållanden, gärna med långa förflyttningar, egen matlagning, övernattningar under bar himmel etc. Även denna grupp skulle kunna få sitt lystmäte tillfredsställt i VR. Det enda som behövs är en duktig guide/instruktör, i övrigt så finns det gott om naturliga hinder att övervinna.

Cykel

Med det utbredda närverk av skogsvägar som finns i området så kan man som mountainbikecyklist hitta väldigt många sträckor och kombinationer och som ger fina naturupplevelser från sadeln. I kombination med cykelbara skogsstigar skulle VR kunna bli ett cykel Eldorado. Bakom knuten av Gesundaberget som redan idag är en cykeldestination, börjar Vildmarksriket.

Med cykelställ bakpå en bil kan man åka in VR, parkera bilen och rulla iväg på cykeln. Fågelsång, sol och vind får man på köpet. Och kanske björnsår på vägen!

Vandring

Linjär vandring, dvs från A till B, attraherar mer än att återkomma till sin startpunkt. Kan man dessutom åstadkomma service i form av bagagetransport, övernattningsplatser och matställen (var 10-20km) längs vandringen når man en plötslig en stor och betalningsstark internationell målgrupp som söker nya marker.

Vandringar som ändå startar och avslutar på samma plats behöver ett varierat utbud av leder så att gästerna kan välja nya turer varje dag.

Fotografering

Med den digitala revolutionen kan vem som helst idag ägna sig åt ganska avancerad fotografering. I VR finns gott om motiv för naturfotografering; landskap, formationer, vattendrag, växter, fåglar och däggdjur. Årstiderna och vädret ger variation.

Med ett eller flera fotogömslen för fåglar och djur skulle VR kunna bli ett Eldorado för fotosafaris. Indirekt får man också tillgång till en bildbank vilken kan användas i marknadsföringssyfte.

'Specialister' inom olika områden är en potentiellt stark målgrupp.

Fäbodan och kulturlämningar

Levande fäbodan är ett mycket trevligt inslag i ett lokalt upplevelseutbud och genom djurhållning, livsmedelsproduktion och betning håller man traditioner levande och bidrar till tex florans bevarande. Naturturism skulle kunna överbrygga den konflikt som finns mellan en del fäbodbrukare och rovdjur; gästerna kan vakta boskapen mot rovdjur och samtidigt få en unik upplevelse, som man betalar för.

På det viset skulle en Win-Win situation kunna skapas och förståelsen för varandras världar öka. Rovdjuren skulle plötsligt bidra med pengar till fäbodarnas överlevnad. Att väcka liv i en avsmnad fäbodmiljö är en utmaning och en möjlighet!

Människor har verkat under långa tider i VR och gamla lämningar och spår finns att upptäcka. Vandringar på gamla stigar, att leta kolbottnar och trädristningar är sådant som självklart kan paketeras och säljas.

Kombinationsupplevelser

Den arrangör som kan erbjuda ett brett och högkvalitativt utbud blir självklart attraktiv. Möjligheten att som gäst välja från ett intressant och lärorikt smörgåsbord av leder, djur- och fågelskådning, roliga aktiviteter, utsiktsplatser, god mat och hög service ger arrangören en klar konkurrensfördel.

Turistisk service

Turister behöver service och ekoturister är inget undantag. Runtom VR finns redan turismservice i form av turistbyråer, boenden, matställen, utrustning, transporter osv. Kanske inte alltid på den nivå man kan förvänta sig i sådana stora turismbygder, men det finns.

De som skall ge sig ut i naturen behöver tex kartor, guideböcker, GPS-punkter, hyra av utrustning, persontransporter, transporter av bagage, guider mm, så även här finns möjligheter att utveckla affärsverksamhet genom att serva naturturister.

Att föra in denna service i VR är en nödvändighet för att möta de kvalitetskrav som dagens internationella, och kräsna, ekoturister ofta har. Det är också det som gör att man kan ta rejält betalt!

Inte minst kommer en informativ och läckert utformad hemsida för VR bli viktig. Där skall man också kunna boka sitt besök via nätet, eller bli hänvisad dit man kan göra det.

Turistisk infrastruktur

Kringområdet runt VR, dvs Siljans- och Vansbrobygden, har varierande infrastruktur med järnvägar och bilvägar. Mest utvecklat är området runt Siljan där de stora turistorterna och besöksmålen ligger. Möjligheten att från omvärlden ta sig till området är goda med flyg (Arlanda, Borlänge), tåg och hjultransporter.

Infrastrukturen för turister i VR är däremot inte utvecklad i dagsläget. Dels behövs bra tillfartsmöjligheter över hela året, dvs några vägar till och genom VR som alltid hålls öppna, även vintertid. Väl inne i området så måste det skapas stråk av leder som sammanbinder olika skogsområden, vägvisare, slogbodar, stugor, kartställ, informationsskyltar, eldplatser, kanotiläggningsplatser, p-platser, gömslen etc.

Några portalplatser bör skapas på strategiska platser där man kan ställa bilen, övernatta i stuga, göra upp eld, ta dricksvatten, hitta information, köpa förnödenheter som i fjällstugor, gå på toaletten, duscha etc. Teknik finns att lösa allt detta medan finansiering måste lösas.

Portalplatserna skall också signalera att man äntrar eller lämnar Vildmarksriket.

Skötseln av infrastrukturen måste ske oklanderligt, det får inte bli skräpigt på rastställena, nedfallna skyltar måste sättas upp, leder måste röjas. Det är ett stort och tungt arbete som kostar pengar och kräver personal. Men vänder man på resonemanget så skapar det arbeten och håller området i gott skick så att besökare trivs och helst återkommer, och det betyder att den lokala ekonomin utvecklas.

Man behöver hitta system som riktar en viss del av intäkterna direkt till skötsel.

Tänkbara portalplatser och tillfartsvägar

Exempel på portalskylt och faunaskylt, Sila Nationalpark, Italien

Marknadsföring och imageskapare

Samtidigt som man utvecklar en palett av produkter måste dessa och VR marknadsföras och ges en image som djur- och naturskådningsdestination. Då är det också oerhört viktigt att produkter och upplevelser kan leva upp till det som marknadsföringen lovar; nämligen hög kvalitet.

Man måste också arbeta med media, resetidningar och resebyråer för att skapa intresse runt destinationen, bla genom insäljningsresor där man bjuder in journalister från hela världen i syfte att skapa intresse för destinationen. Man behöver också välja ut en slagkraftig art som symbol för VR, tex björn, varg eller kungsörn, gärna kopplat till forskning och artbevarande. Fantastiska bilder från området måste läggas i en bildbank, tillgänglig för media samt för potentiella och planerande besökare. Foldrar, broschyrer och fotoböcker om VR behöver efterhand produceras, de stärker imagen och är utmärkta "säljare".

Det råder en enorm konkurrens där destinationer tävlar på en global marknad om besökarna, man måste därför agera kraftfullt och aggressivt för att nå ut i bruset och alltid finnas med i medvetandet hos kunderna. Att etablera en stark marknadsposition är oerhört viktigt. Ett tydligt budskap om vad VR erbjuder kommer vara avgörande, och unika produkter underlättar givetvis insäljning.

Framtida aktörer

Det kommer behövas samverkan mellan många parter för att bygga upp ett hållbart Vildmarksrike. Med ett underifrånperspektiv, investeringsvilja och gemensamma visioner kommer man att lyckas, och en utveckling av VR skulle bli ett föregångsprojekt. Men, det krävs ett snabbt omtänk, främst vad gäller vad de sista gammelskogarna skall användas till; timmer eller upplevelser? Enfald eller mångfald? Miljöansvar eller inte? VR behöver återställas i många stycken; landskapsrestaurering är nödvändigt på många potentiellt spännande marker.

I Europa pågår projektet "Rewilding Europe" som redan visat intresse för VR som tänkbart område att "återförvilda" genom att stoppa averkningar, restaurera, återinföra arter och utveckla ekoturism.

Aktörer:

- Naturvårdsverket
- Länsstyrelsen
- Kommunerna
- Näringslivskontoren
- Ekoturismföreningen
- Andra turismorganisationer
- Markägare
- Skogsbolag
- Boendeanläggningar
- Servicefunktioner
- Guider
- Ideella organisationer

- LeaderDalälvarna
- Resebyråer
- Researrangörer
- Fiskevårdsföreningar
- Friluftsföreningar
- Rewilding Europe
- m.fl.

Några områden med särskilda besökskvalitéer

Med relativt sett många kvarvarande naturskogsområden inom VR:s gränser finns goda möjligheter att röra sig i miljöer som starkt tilltalar öga och själ. Naturskogens visuella kvalitéer är ofta stora och skillnaden är markant mellan produktionsskogens monotona intryck. "Trollskog" är ett begrepp som vi alla växer upp med från barnsben, och med det menas förmodligen just den otämjda gammelskogen som känns så spännande, i gamla tider skrämmande, med allsköns otyg som fanns inne i mörkret.

Det är samma känsla av spänning som idag ger oss en något mer jordnära naturupplevelse, även om besökaren nog kan känna sig "iakttagen" i ödemarken. Sannolikheten att det är slaguggleögon är dock större än att det är trollögon!

Sjöar, myrar, bäckar och bergstoppar med utsikter är alla välkomna avbrott som skänker en möjlighet att låta blicken vandra lite längre. Dynamiken mellan naturupplevelsen som ligger inom några meter, respektive långt bort, är välgörande för vandraren och ger en ständigt varierande upplevelse.

Några områden med extra stora upplevelsevärden:

- **De stora sjöarnas paddelvatten och kringsskogar:** I Flaten- och Snesensystemet kan med fördel tillskapas ett mycket fint paddelvatten om några angörningsplatser, transportsträckor och slobodas ordnas. Sjösystemet är stort och med en vild känsla. Speciellt längs Snesens södra och västra strand kommer skogen att skyddas vilket bidrar till upplevelsen. Likaså längs Stor-Flatens västra strand och förhoppningsvis på fler sträckor runt om sjöarna.
- **Fjällbergets topp:** Fin gammelskog i toppläge på Leksands högsta berg. Även myrmarkerna i området är besöksvärda och redan idag används vissa av dem av lokala naturfotografer för bla orrspel.
- **Fungnäsheden med bla Fux-Anders massiv:** Som ett Vildmarksrike i Vildmarksriket finns ett mycket fint kluster av gammelskogsområden. Fux-Andersknallarna är redan reservat och förhoppningen är att kringliggande områden också skall skyddas för framtiden.
- **Dyppeltjärnarnas norra del:** Gammelskog i myrmarker på gränsen mellan Mora och Vansbro. Med fina inslag av gamla tallar bla.
- **Korpusberget:** Ett mycket fint område med bla många träd med lunglav. Här finns också ett rikt fågelliv. Området ligger lite som en ö i det annars förödda produktionslandskapet.
- **Djupsjöberg:** Ett varierat område med olika skogstyper och fågelarter tillhörande gammelskogen; tretåig hackspett, tjäder och duvhök tex.

- **Grävsvinsberget:** Ett högklassigt naturskogsområde som förhoppningsvis kommer skyddas. Runtom ligger flera mycket fina områden och tillsammans bilda de ett Eldorado för naturupplevelser.
- **Snöttuberget:** Varierat kluster av flera områden med stora kvalitéer. Utreds som reservat vilket skulle säkra det som besöksmål. Detta skulle kunna bli Vansbros "eget" naturturismeldorado.
- **Holkberget:** Ett fint område med mycket död ved; en av de största bristvarorna i dagens skogar. Kopplat till död ved är ofelbart lavar, mossor, svampar, insekter och hackspettar; alla intressanta inslag för turister.
- Snårberget:
- Gnupen
- St Farstjärn
- Västra Flatensskogarna

Slutord

Min förhoppning är att denna förstudie skall inspirera olika aktörer och beslutsfattare till att se möjligheten med detta spännande område. Vildmarksriket ruvar på en outnyttjad råvara med stor ekonomisk potential samtidigt som den, rätt nyttjad, är långsiktigt hållbar ur både ett ekonomiskt, miljömässigt och inte minst lokalt perspektiv.

Att skapa ett sammanhållet Vildmarksrike är kanske den allra sista möjligheten i dessa trakter att bevara ett stort naturområde, för- och till, kommande generationer.

Ekoturister i Vildmarksriket 2012.